

SALVADOR
DALÍ

ROMANAS

ASLEPTI
VIDAI

baltos lankos

SALVADOR
DALÍ

ROMANAS

Iš prancūzų kalbos vertė
LIUCIJA BARANAUSKAITĖ ČERNIUVIENĖ

baltos lankos

UDK 821.134.2-31
Da-154

Versta iš:
Salvador Dalí, *Visages Cachés*,
Sabine Wespieser Éditeur: Paris, 2004

Švietimo ir kultūros GD

Programa „Kultūra“

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą

Antras leidimas

Redaktorė
Diana Bučiūtė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose

ISBN 978-9955-23-641-2 © Salvador Dalí. Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, 2010
By arrangement with Peter Owen Publishers, London
© Liucija Baranuskaitė Cerniuvienė, vertimas į lietuvių kalbą, 2016
© Baltų lankų leidyba, 2016

Turinys

<i>Pratarmė</i>	7
-----------------------	---

Pirma dalis

ŠVYTINTI LYGUMA

1. Grafo Ervé de Gransajo draugai	19
2. Ponios Solanžos de Kleda draugai	97

Antra dalis

NIHIL

3. Nukelta puota	225
4. Meilės naktis	263
5. Karas ir atsimainymas	321

Trečia dalis

PERGALĖS KAINA

6. „La Forza del destino“	389
7. Tulžies mėnesiai	433
8. Chimerų chimera, viskas yra chimera	501

<i>Epilogas. Švytinti lyguma</i>	573
--	-----

Pirma dalis

ŠVYTINTI LYGUMA

1. *Grafo Ervè de Gransajo draugai*

GRAFAS DE GRANSAJAS ilgai sėdėjo parėmęs galvą ranka, apsėstas įkyrių svajų. Paskui pakėlė galvą ir nužvelgė Krè de Librè lygumą. Ši lyguma jo gyvenime buvo pati svarbiausia. Gražus buvo šis peizažas, derlingi buvo šie laukai. Kodėl jie buvo tokie išskirtiniai? Dėl savo žemės. Kodėl toji žemė buvo tokia brangi? Ji nebuvo sausa. Ką reto teikė ši drėgmė? Dirva buvo drėgna ir klampi... Grafo de Gransajo notaras ir ištikimiausias draugas Pjeras Žirardenas, turįs silpnybę literatūrinei kalbai, mėgo sakyti Gransajui: „Grafas yra gyvas įsikūnijimas tų retų dirvos reiškinių, kurių dar nesupranta agronomijos specialistai: tai dirva iš žemių ir kraujo, trykštančio iš nežinia kokio šaltinio, magiškas molis, iš kurio nulipdyta mūsų gimtosios žemės dvasia.“

Kai Žirardenas atsivesdavo kokį lankytoją apžiūrėti valdų, grafas palydėdavo jį prie šliuzų, pakeliui pasilenkęs paimdavo grumstą, trupindavo jį ilgais aristokrato pirštais ir vis kartodavo ir kartodavo tą

patį, nutaisęs tokį toną, tarsi jo žodžiai būtų buvę spontaniški ir visai netikėti:

– Suprantate, brangus drauge, šis kraštas stebuklingas dėl to, kad žemė čia tokia tąsi, nors kiek grublėta. Juk ne vien mūsų vynas išskirtinis, pas mus auga net trumai – šios žemės paslaptis ir brangakmeniai, o jos paviršiuje šliaužioja pačios didžiausios Prancūzijos sraigės, ir gyvena dar kitos keistos būtybės – vėžiai! O juos supa didingiausia ir kilniausia augalija – kamštiniai ažuolai, kurių žievė tokia naudinga mums.

Praeidamas nuo kokios žemos šakos grafas nuskindavo kelis ažuolo lapus, sugniauždavo juos kumštelyje, patrindavo delne ir uostydavo nuo dygliuotų kietų lapų trynimo pakvipusią delikačią rankos odą. Vien šio kvapo jam užtekdavo, kad visiškai užsimirštų ir atsiribotų nuo jį supančio pasaulio. Mat iš visų Žemės rutulio žemynų Gransajas vertino tik Europą; iš visų Europos šalių mylėjo tik Prancūziją, iš visų Prancūzijos kraštų dievino tik Vokliūzą, o pačiame Vokliūze dievų išrinktas kampelis buvo ta vieta, kurioje stovėjo Lamoto pilis – ten jis gimė.

Pačioje geriausioje Lamoto pilies vietoje buvo įrengtas jo kambarys. Kambaryje iš tam tikros vietos atsiverdavo pats gražiausias vaizdas. Toji vieta buvo ten, kur baltų ir juodų marmuro plokščių grindyse

matėsi įtaisyti keturi dideli rombai, sudarantys stačiakampį, į kurio kampus geometriškai taisyklingai rėmėsi dailaus Liudviko XVI stiliaus rašomojo stalo, padirbto baldų meistro Žakobo, šiek tiek susitraukusios kojos. Prie šio stalo ir sėdėjo grafas de Gransajas, pro didžiulį regentystės stiliaus balkoną žvelgdamas į Krė de Librė lygumą, nušviestą besileidžiančios saulės spindulių.

Šis toks lyriškas, besimainantis derlingos lygumos reginys, nuolat esantis prieš akis, labiausiai ir kurstė karštus patriotinius Gransajo jausmus. Vis dėlto kai kas jo akyse ardė amžiną gamtovaizdžio harmoniją: maždaug trijų šimtų kvadratinų metrų plote medžiai buvo iškirsti, ir toje vietoje plytinti tarsi nuskusta tuštuma darkė melodringai vinguriuojančią didžiulės tamsių ažuolų girios liniją. Kol Gransajo tėvas buvo gyvas, medžių niekas nelietė, ir galėjai gėrėtis toluoje besidriekiančiu švelniai banguojančiu slėniu su žybčiojančiomis švieselėmis, o šio plataus prieš akis atsiveriančio vaizdo grožį paryškino toji pirmplanė, vienalytė, horizontali ir tamsi vilnijančių ažuolų linija.

Tačiau kai senasis grafas mirė, dėl didelių skolų valda turėjo būti padalyta į tris dalis. Dvi iš jų atiteko stambiam bretonų kilmės žemvaldžiui Rošforui, kuris netrukus tapo vienu aršiausių politinių grafo

priešininkų. Pirmas darbas, kurio perėmęs du trečdalius valdos ėmėsi Rošforas, buvo iškirsti kamštinius ąžuolus trijų šimtų kvadratinių metrų girios plote, mat likusi girios dalis jam nepriklausė ir tie keli šimtai metrų nebeturėjo jokios gamybinės vertės. Iškirtes ąžuolus jis pasodino vynuogienojus, o tie skurdo išsekusioje ir labai jau akmeningoje dirvoje. Negana to, kad tie trys šimtai kvadratinių miško metrų, išplėsti iš Gransajų šeimos girios širdies, bylojo apie valdos padalijimą, iškirtoje vietoje atsiradusi plytinė atvėrė vaizdą ir į Šaltinių malūną, kuriame nuo šiol gyveno Rošforas ir kurio grafas itin gailėjo, nes malūno dėka buvo drėkinama – ir dėl to derlinga – didžioji dalis Gransajo dirbamųjų žemių. Anksčiau malūną giria visiškai užstodavo ir iš grafo kambario matydavosi tik virš dviejų kresnų ąžuolų kyšančios vėtrungės.

Gransajas buvo ne tik nepaprastai prisirišęs prie žemės. Viena iš visiškai jį užvaldžiusių aistrų, be jokios abejonės, buvo aistra grožiui. Jis žinojo, kad jo vaizduotė nėra itin laki, tačiau puikiai suvokė turįs gerą skonį, ir girios išniekinimas skaudžiai žeidė jo estetinius jausmus. Prieš penkerius metus grafiui de Gransajui nepavyko laimėti rinkimuose ir jis ryžtingai (visus sprendimus priimdavo nedvejodamas) paliko politiką, nusprendęs laukti, kol įvykiai pakryps

kita linkme. Tai nereiškė, kad grafas politika nusi-vylė. Jis, kaip ir kiekvienas doras prancūzas, buvo gimęs būti politikui. Jam patiko kartoti Klauzevico mintį: „Karas – politikos tąsa kitomis priemonėmis.“ Jis buvo įsitikinęs, kad artėja neišvengiamas karas su Vokietija ir kad tą neišvengiamybę galima matema-tiškai įrodyti. Gransajas laukė karo, kad vėl galėtų stačia galva nerti į politiką, nuoširdžiai trokšdamas, jog tai įvyktų kuo greičiau, nes jautė, kaip sulig kiek-viena diena silpsta ir degraduoja jo gimtoji šalis. Ko-kią reikšmę tokiomis sąlygomis galėjo turėti jo akyse juokingi vietos politikos įvykėliai?

Ir, nekantriai laukdamas, kol prasidės karas, grafas de Gransajas galvojo, kaip surengs didžiulę puotą...

Ne, ne vien tik politinio priešo artumas erzinda-vo jį, kai žvelgdavo į Šaltinių malūną. Per tuos pen-kerius metus, kai dėl didvyriškos ir nepalaužiamos Žirardeno ištikimybės pavyko stabilizuoti šeimos finansinę padėtį, o žemė vėl pradėjo duoti pelną, pa-lengva visiškai užsitraukė paskutinės žaizdos, pada-rytos grafo išdidumui suskaldžius valdas. Reikia pri-durti, kad nors Gransajas gana nesunkiai susitaikė su tuo, jog jo valdos sumažėjo, jis niekuomet neatsisakė minties kada nors išpirkti iš jo išplėštas žemes, ir ši mintis, tūnanti giliai sąmonėje greta tolimų ateities

planų, kol kas padėjo jam jaustis dar labiau atskirtam nuo protėvių nuosavybės.

Tačiau grafui taip ir nepavyko priprasti prie iškirstos girios vaizdo, ir kiekvieną mielą dieną jam būdavo skaudu vėl išvysti tą plyną lauką, kuriame vėjo blaškomų apgailėtinų ir merdinčių geometriškai tiksliais intervalais susodintų vynuogienojų lapai vejasi aplink kreivus stiebus. Nepataisomai išniekintas jo pirmųjų prisiminimų horizontas, išniekintas jo horizontas ir saugi vaikystė: tos trys linijos, kuriose taip meiliai žaidė šviesa: pirmoje eilėje – tamsus miškas, už jo – šviesos nutvieksta lyguma, ir dangus virš jų!

Vis dėlto tik išsamiai ištyrus šios vietovės topografijos specifiką būtų galima ganėtinai tiksliai nustatyti priežastį, kodėl šie trys tarpusavyje susiję amžini gamtovaizdžio elementai šioje lygumoje darė tokį nuostabų, jausmingą ir melancholišką šviesos kontrasto įspūdį. Po vidurdienio nuo kalnų už pilies pradėję kristi šešėliai užklodavo ąžuolyną ir staiga jį panardindavo į pernelyg ankstyvą prieblandą; o kol ši pirmoji peizažo linija dengdavosi aksomine viena-lyte tamsa, saulė jau leisdavosi į lygumos gilumą nutviekdama ją įkypais spinduliais, apšviečiančiais iki pačių menkiausių detalių net patį mažiausią žemės nelygumą, vis labiau ir labiau stulbinantį reljefą – ir viskas tapdavo neapsakomai peršviečiama ir skaid-

ru. Tuomet atrodydavo, kad delne laikai visą Libré lygumą, atrodydavo, kad matai driežą, snaudžiantį ant senų akmenų prie namo už kelių kilometrų. Ir tik nakčiai beveik priartėjus, prieš visiškai užgęstant prietemos šviesai, paskutiniai saulės tvyksniai apgailestaudami palikdavo vis dar purpuru degančias aukštumas, tarsi, mesdami iššūkį bet kokiems gamtos dėsniams, norėtų, jog ši chimeriška diena nesibaigtų. Sklindant rūkui Kré de Libré lyguma vis dar atrodydavo apšviesta. Ir veikiausiai dėl to, kad grafas de Gransajas nepaprastai mėgo šviesą, tuomet, kai jam tekdavo iškęsti skausmingus depresijos priepuolius, kai jo sielą užtemdydavo juodi melancholijos šešėliai, jis galėdavo išvelgti protėvių puoselėtą amžino ir derlingo gyvenimo viltį, kylančią iš tamsios, gūdžios ir dygios savo sielvarto ažuolų girios, – Kré de Libré lygumą, užlietą šiltos saulės šviesos, švytinčią lygumą! Kiek kartų, po ilgų viešnagių Paryžiuje, kai Gransajas nugrimzdavo į skeptišką abejingumą, vien prisiminimas apie žvilgsnį, mestą į savo lygumą, atgaivindavo karštą meilę gyvenimui!

Šįkart Gransajas aptiko Paryžių taip paskendusį politinėse problemose, kad jo viešnagė sostinėje buvo itin trumpa. Jis grįžo į Lamoto pilį net nespėjęs pavargti nuo to palengva kylančio pasibjaurėjimo, kurį galiausiai sukelia perdėtas meilikavimas šlykščia

socialinio prestižo komedija paremtų ryšių aplinkoje. Šį kartą jis grįžo netgi ištroškęs bendravimo ir linkęs susikviesti, kaip anksčiau, pačius artimiausius draugus praleisti savaitgalio su juo.

Gransajas jau buvo grįžęs namo prieš dvi savaites ir, kaip paprastai, vakarienės valgydavo sraigės arba vėžius drauge su savo notaru Pjeru Žirardenu. Vakarieniaudami abu ilgai pusbalsiu šnekučiuodavosi, o senasis šeimos tarnas Princas kaip galėdamas tyliau jiems patarnaudavo.

Notaras Žirardenas, kaip jau minėjome, nors buvo griežtos ir kuklios profesijos atstovas, turėjo aistringų literatūrinių polinkių, tad jo kasdienis objektyvus ir lakoniškas stilius galėjo pratrikšti nuostabia kūrybine fantazija, pilna metaforų ir pompastiška, taip pat kukliu gyvybingumu, kuriam valią duodavo tik bendraudamas su artimais ir patikimais draugais, o grafas de Gransajas buvo privilegijuotųjų sąrašo viršuje.

Gransajas palaimingai mėgaudavosi ilgomis savo notaro tiradomis, didingomis ir pilnomis vaizdingų posakių. Tačiau ne vien mėgaudavosi – jis jomis naudojosi savais tikslais. Mat grafas, be jokios abejonės, buvo iš tiesų itin iškalbus, jo prancūzų kalba pasižymėjo tik jam būdinga elegancija, tačiau jis nesugebėdavo sugalvoti tokių netikėtų įvaizdžių, natūraliai

šaunančių į galvą Žirardenui, tokių šiek tiek ciniškos ir aitros fantazijos vaizdinių, kurie pasižymėjo ypatinga galia paveikti pažeidžiamą žavėjimo ir svajų sritį chimeriškoje ir nepasiduodančioje įtakai rafinuotų moterų sąmonėje. Gransajas įsidėmėdavo Žirardeno lyrinius atradimus ir keistus sąmojus ir netgi dažnai, baimindamasis, kad atmintis jo neišduotų, grakščiomis plonytėmis raidelėmis greitai juos užsirašydavo užrašų knygutėje. Tokiais atvejais Gransajas neretai prašydavo Žirardeną pakartoti sakinio pabaigą, o šis tuomet pasijusdavo kaip niekad išdidus ir, nors buvo itin kuklus, sutrikęs veik skausmingai nusišypsodavo, parodydamas dvi eiles baltų kaip sniegas dantų. Žirardenas nuleisdavo galvą, pagarbiai laukdamas, kol grafas savo dailia rašysena baigs rašyti, ir ant notaro kaktos dar labiau išryškėdavo melsvos venos, – ir šiaip jau matomos, šiek tiek iššokusios, jos dar labiau išsiplėsdavo, sukietėdavo ir blizgėdavo, kaip būdinga sergančiajam ateroskleroze.

Sustingęs ir sutrikęs Pjero Žirardeno veidas reiškė ne vien tramdomą išdidumą, nuolankiai stengiantis neperžengti juos skiriančios ribos; jo veide atsispindėjo ir nepatogumo jausmas, vos išvelgiamas, tačiau toks, kokio nenuslėpsi. Taip, Žirardenas jautėsi nepatogiai, jam buvo gėda dėl Gransajo, nes jis labai gerai

žinojo, ką daro grafas su tais užrašais, skirtais vien tam, kad Gransajas sužibėtų visuomenėje, o grafas už savimeilę glostančią originalaus pašnekovo reputaciją iš tiesų turėjo būti dėkingas mįslingajai savo notaro iškalbai. Jis taip pat šia iškalba dažnai naudodavosi siekdamas sužavėti moteris, ypač kad pakurstytų tą slaptą ir visa deginančią aistrą, kuri, maitinama vien tik įmantrybėmis ir gražbyliavimu, grafui išlėto vis labiau atsiduodant lemtingai jos galiai, siejo jį su ponía de Kleða.

Gransajo atmintis buvo prasta, todėl jis kruopščiai ruošdavosi susitikimams su ponía de Kleða, o jų pokalbių temos tebūdavo trys ar keturios, nepaprastai lyriškos, išsirutuliojusios, jo laimei, per ilgas vakarones su savo notaru. Vis dėlto reikia pripažinti, kad dėl grafo įgimtos iškalbingumo dovanos ir meistriško bendravimo aukštuomenėje jam išsprūsdavo tikri kalbos perlai, o kadangi grafas išmanė apie ypač rafinuoto skonio ribas, jis nugaludindavo ir sušvelnindavo pernelyg vaizdingas ir spalvingas frazes, ištartas vis dėlto šiek tiek plebėjiškų notaro lūpų, – jei grafas tas frazes būtų atkartojęs žodis į žodį kokiame nors ekstravagantiškame Paryžiaus salone, jos būtų nuskambėjusios pretenzingai, juokingai ar ne laiku, arba ir viena, ir kita drauge sudėjus. Gransajas visą vaikystę praleido žaisdamas su Žirardenu, tad išmo-

ko iš jo dar ir greitai perprasti žmonių santykius, o tokių žinių jam galėjo suteikti tik Žirardenas, kilęs iš tikrų tikriausios liaudies. Tad kiekvieną kartą, kai būdavo kalbama apie racionalų grafo protą, iš esmės tie, kurie taip sakydavo, patys to nežinodami kalbėdavo apie jo notaro sugebėjimą logiškai mąstyti.

Gransajui neužteko to, kad jis uzurpavo savo notaro poetinius įvaizdžius, išvalgiais pastabas, veik brutalų realizmą, – jis, be kita ko, mėgdžiojo pastarojo šlubavimą. Prieš penkerius metus per tragikomiškus rinkimų kampanijos įvykius grafas ir notaras pateko į avariją – susidūrė du automobiliai, ir abu buvo sužeisti į koją. Žirardenas po trijų savaičių visiškai pasveiko, o grafo koja lengvai negijo, ir jis liko šlubas. Tačiau grafui pakako laiko įsiminti, kaip notaras gydymas vaikščiojo, ir netrukus jis ėmė šlubuoti taip pat, mat orus Žirardeno šlubavimas padarė jam didelį įspūdį. Be jokios abejonės, šlubčiodamas iš lėto, ramiai, grafas atrodė ne tik vyriškas ir nuostabiai sudėtas, koks jis buvo iš prigimties, tačiau ir šiek tiek melancholiškas, rafinuotas ir ypatingas. Po šios avarijos ant grafo veido taip pat liko randas, ilgas ir plonytis, tiesia linija besileidžiantis nuo kairiojo smilkinio iki skruosto vidurio. Rėžis buvo labai gilus, tačiau užgijęs vos besimatė, o audringomis dienomis tarsi barometras įgaudavo tamsiai violetinę spalvą ir